

ПРЕСТЪПНОСТ, БЕЗОПАСНОСТ И ПРАВА НА ЖЕРТВИТЕ

РЕЗЮМЕ

ПРОУЧВАНЕ ЗА ОСНОВНИТЕ
ПРАВА

3

Преживяно насилие

9

Преживян тормоз

12

Опит с определени престъпления срещу собствеността и измами

15

Съобщаване за случаи на престъпления на полицията и други органи

18

Свидетели на престъпления и предприемане на действия

20

Тревога относно престъпността и избягване на рисковете

© Агенция на Европейския съюз за основните права, 2021 г.

Възпроизвеждането е разрешено, при условие че се посочи източникът.

За използването или възпроизвеждането на снимки или други материали, за които Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA) не е носител на авторското право, трябва да се иска разрешение направо от носителите на това право.

Нито Агенцията на Европейския съюз за основните права, нито което и да е лице, действащо от името на Агенцията, носят отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в настоящата публикация информация.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2021 г.

Print	ISBN 978-92-9461-165-9	doi:10.2811/692135	TK-06-20-041-BG-C
PDF	ISBN 978-92-9461-141-3	doi:10.2811/186715	TK-06-20-041-BG-N

Снимки:

Корица: © AlexLinch/iStock

Страница 5: © jayzynism/Adobe Stock

Страница 8: © JackF/Adobe Stock

Страница 11: © Daisy-Daisy/iStock

Страница 14: © terovesalainen/Adobe Stock

Страница 17: © kumikomini/iStock

Страница 21: © krsmanovic/Adobe Stock

Престъпността — по-специално насилствената престъпност — нарушава основните права на човека и основните права на жертвите. Те могат да включват правото на живот и човешко достойнство в контекста на насилствените престъпления, наред с достъпа до правосъдие при съобщаване за престъпление, както и недискриминация в отношението към дадено лице като жертва. Засегнати са и други права, включително правата, свързани със собствеността и защитата на потребителите.

В настоящото резюме се представят основните изводи от втория основен доклад на FRA, които се базират на проучването ѝ за основните права. В доклада се поставя акцент върху преживяванията на хората като жертви на определени видове престъпления. В него се разглежда по-конкретно следното:

- прояви на насилие,
- тормоз както онлайн, така и офлайн,
- и престъпления срещу собствеността — кражба с взлом, злоупотреба с онлайн банкови сметки или платежни карти на лица и измами на потребители.

В доклада се отбелязва и колко често жертвите съобщават за тези престъпления на полицията, и се представят допълнителни данни за тормоза и насилието, например относно извършителите и мястото на възникване на инцидентите. Избраните като примери престъпления отразяват както престъпленията срещу личността, така и свързаните с имущество, а също и „традиционни“ престъпления като кражди с взлом, и престъпления, които могат да се извършват както онлайн, така и офлайн.

Освен това в анализа се разглежда доколко разтревожени са хората, засегнати от престъпления, и дали са променили поведението си в отговор на възприемания риск от нападение или тормоз, за да избягват ситуации, при които биха могли да възникнат такива инциденти.

В доклада също така се разглежда как хората биха желали да се намесят, да докладват на полицията или, ако бъдат помолени, да дадат показания в съда в три хипотетични сценария: физическо насилие между партньори, физическо насилие над дете и престъпление срещу околната среда.

В представените резултати се предлагат данните от първото проучване на престъпността в целия ЕС относно опита на населението по отношение на виктимизацията, свързана с престъпления, които могат да се използват при изготвянето на политики и законодателство на европейско и национално равнище относно жертвите на престъпления.

Проучване за основните права: основни факти

За проучването за основните права са събрани данни в 29 държави: 27 държави — членки на ЕС, Обединеното кралство (държава — членка на ЕС към този момент) и Северна Македония (единствената държава извън ЕС със статут на наблюдател във FRA към момента на разработване на проучването). Направена е представителна извадка от респондентите от всяка държава, която обхваща от около 1000 в повечето държави до около

3000 участници в проучването във Франция и Германия. Интервютата по проучването, които се проведеха между януари и октомври 2019 г., доведоха до обща извадка от 34 948 респонденти.

Резултатите са представителни на ниво ЕС, както и за всяка държава по отношение на лицата, които са навършили 16 или повече години и обичайно пребивават в държавата, в която са участвали в проучването.

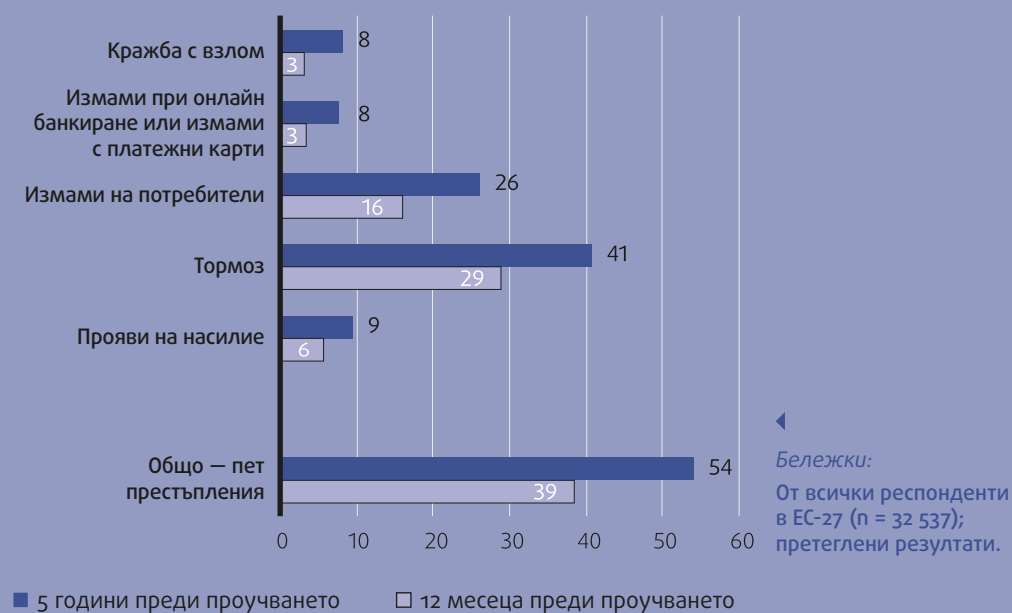
Общ процент на виктимизацията в резултат на престъпления в проучването

В проучването на основните права бе поставен въпросът за опита на хората по отношение на пет вида престъпления: кражба с взлом, измами при онлайн банкиране или измами с платежни карти, измами на потребители, тормоз и насилие. В доклада се разглеждат резултатите за всеки от петте вида.

Взети заедно, 54 % от хората в ЕС-27 са се сблъскали с едно или повече от тези престъпления през петте години преди проучването, а 39 % са се сблъскали с тях през 12-те месеца преди проучването. Разпространението на тези пет вида престъпления варира значително в рамките на посочените проценти.

Най-често срещаният от петте вида престъпления е подлагането на тормоз (41 % през петте години преди проучването), следван от измами на потребители (26 %). По-редки са случаите на кражби с взлом, измами при онлайн банкиране или измами с платежни карти – по-малко от един на 10 души се е сблъскавал с такива престъпления през петте години преди проучването. Общият процент на честотата на престъпленията както през петте години, така и през 12-те месеца преди проучването, е тясно свързан със случаите на тормоз и измами на потребители, тъй като те са най-разпространените сред петте вида престъпления в проучването.

ФИГУРА 1: ПРЕЖИВЕНИ ПЕТ ВИДА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, ЗА КОИТО СА ЗАДАДЕНИ ВЪПРОСИ В ПРОУЧВАНЕТО, ВЪЗНИКНАЛИ ПРЕЗ ПЕТТЕ ГОДИНИ И ПРЕЗ 12-ТЕ МЕСЕЦА ПРЕДИ ПРОУЧВАНЕТО (ЕС-27, %)

Източник: FRA, Fundamental Rights Survey 2019; data collection in cooperation with Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, NL), Centre des technologies de l'information de l'État (CTIE, LU) and Statistics Austria (AT) („Проучване за основните права за 2019 г. [Събиране на данни в сътрудничество със Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, Нидерландия), Centre des technologies de l'information de l'État (CTIE, Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)]“)

В допълнение към петте вида престъпления, изброени по-горе, в проучването за основните права респондентите бяха попитани дали държавен служител е искал или очаквал от тях да предоставят нещо (например да дадат подарък или да направят дарение) в замяна на конкретна услуга. Общо 4 % от хората са се сблъскали с такива прояви през последните пет години в ЕС-27. Опитът обаче се различава значително в отделните държави – членки на ЕС. Резултатите са анализирани по-подробно в **първия доклад на FRA относно проучването за основните права**.

ПРЕЖИВЯНО НАСИЛИЕ

Повече от 22 милиона души в ЕС са били подложени на физическо насилие през годината преди проучването.

- ★ Близко едно от 10 лица (9 %) в ЕС-27 е било подложено на физическо насилие през петте години преди проучването, а 6 % са се сблъскали с такова насилие през 12-те месеца преди проучването. Това съответства на над 22 милиона жертви на физическо насилие за една година в ЕС-27 (оценка въз основа на резултатите от проучването по отношение на населението на ЕС).
- ★ Тези резултати включват едно или повече от четирите широки прояви на физическо насилие, за които се задава въпрос в проучването: лице ви удря шамар, хвърля нещо по вас, бута ви или ви дърпа косата; удря ви веднъж с юмрук или с нещо друго, което може да ви нарани; рита ви или ви влачи или ви нанася побой, или се опитва да ви задуши или удуши.
- ★ Проявите варират в отделните държави в рамките на ЕС, като случаите на физическо насилие през петте години преди проучването са от 3 % до 18 %. Тези различия между държавите членки трябва да бъдат разгледани заедно с официалните статистически данни за регистрираните от полицията престъпления във всяка държава (което е извън обхвата на настоящия доклад) и заедно с данните за моделите на съобщаване за престъпления, които се разглеждат в отделна глава в настоящия доклад.
- ★ Младите хора (на възраст между 16 и 29 години) са изложени на най-голям риск от физическо насилие в сравнение с хората от други възрастови групи, както и при сравнение с други социално-демографски характеристики, разгледани в проучването. Близко един на всеки четирима души (23 %) на възраст между 16 и 29 години е бил подложен на физическо насилие през петте години преди проучването. В други възрастови групи един на всеки 10 души или по-малко е бил подложен на физическо насилие в същата времева рамка.

СТАНОВИЩЕ 1 НА FRA

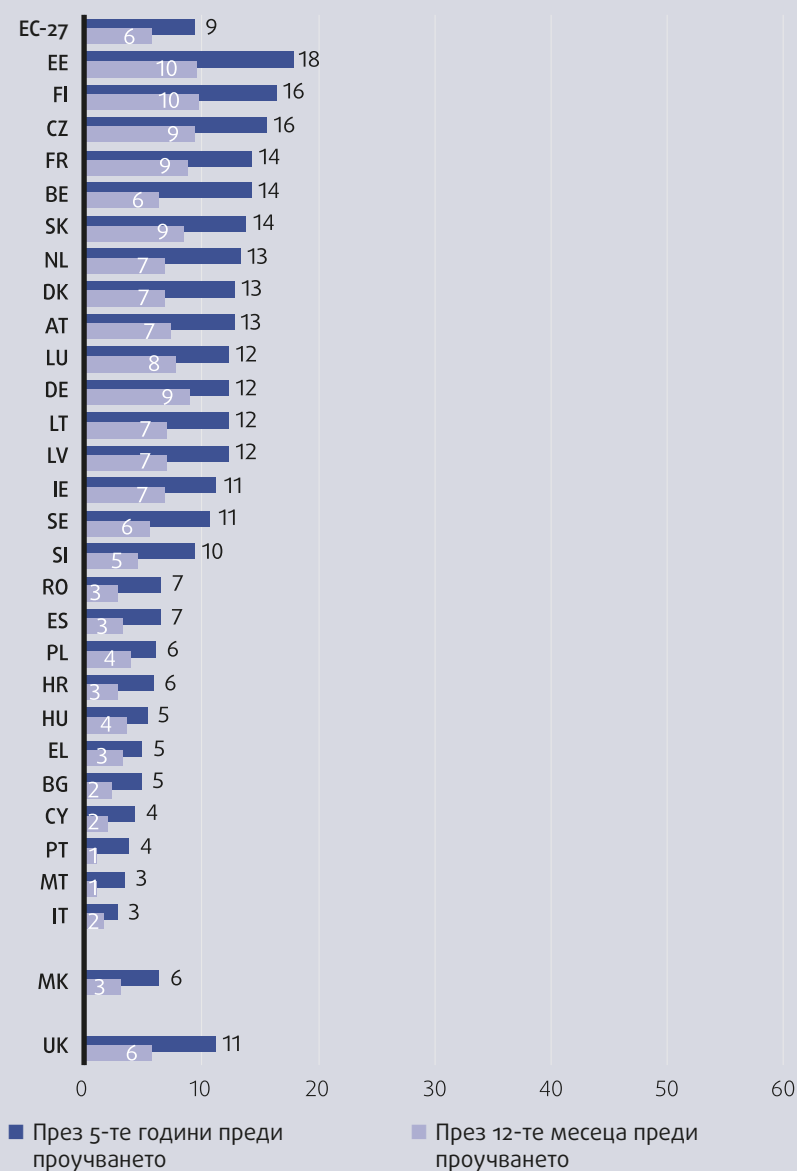
Физическото насилие е тревожна реалност в целия ЕС, както показват данните от проучването. В съответствие с Директивата относно правата на жертвите държавите членки следва да увеличат усилията си за осигуряване на достъп до правосъдие за всички жертви на престъпления, включително за най-уязвимите, като предоставят на жертвите подходяща информация, подкрепа и защита, както и като създадат възможност за участието им в наказателното производство.

Нивото на физическо насилие, на което са подложени младите хора, е много по-високо, отколкото в други възрастови групи. Това налага предприемане на действия от страна на държавите — членки на ЕС, за да се гарантира, че младите хора са информирани за правата си и към кого да се обърнат, след като са били подложени на физическо насилие. В тази възрастова група може да има случаи на насилие в училище или във висше учебно заведение, в които участват връстници на жертвите. Ето защо е важно да се приемат целенасочени мерки в този контекст.

Държавите — членки на ЕС следва да разработят целенасочени мерки за предотвратяване на физическото насилие срещу лица с увреждания, етнически малцинства и лесбийки, гейове, бисексуални, транс-сексуални и интерсексуални лица, които са подложени на по-високо ниво на физическо насилие и тормоз в сравнение с останалите. Освен на физическо насилие тези групи са подложени като цяло на мотивирани от омраза действия, както е видно от целенасочените проучвания на FRA сред определени групи. Това може да има отрицателно въздействие върху чувството за безопасност на тези групи.

- ★ Други групи, подложени на физическо насилие, на по-високо от средното за цялото население ниво, включват хора, които се считат за част от етническо малцинство (22 % през петте години преди проучването), хора, които се самоопределят като лесбийки, гейове, бисексуални или „други“ (19 %), както и лица, които имат ограничения в обичайните си дейности поради здравословен проблем или увреждане (17 %).

ФИГУРА 2: ПРОЯВИ НА ФИЗИЧЕСКО НАСИЛИЕ ПРЕЗ ПЕТТЕ ГОДИНИ И ПРЕЗ 12-ТЕ МЕСЕЦА ПРЕДИ ПРОУЧВАНЕТО ПО ДЪРЖАВИ (%)

Бележки:

От всички респонденти в ЕС-27, Северна Македония и Обединеното кралство (n = 34 948); претеглени резултати.

Източник: FRA, Проучване за основните права за 2019 г. [Събиране на данни в сътрудничество със CBS (Нидерландия), CTIE (Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)]

Насилието е явно нарушение на правата на жертвите, по-специално на човешкото им достойнство и правото им на неприкосновеност на личността (членове 2 и 3 от Хартата на основните права на Европейския съюз („Хартата“)). Съгласно Директивата относно правата на жертвите жертвата на насилствено престъпление следва да бъде призната за лице, което е засегнато от извършителя, да бъде защитено от повторно виктимизиране, да получи достъп до правосъдие и да има право да участва в наказателното производство. Проучването показва, че всяка година значителен брой лица в ЕС са подложени на физическо насилие. В проучването на FRA за насилието срещу жени се подкрепя тази констатация, както и в други проучвания на FRA, насочени към преживяното насилие в групи като имигранти и етнически малцинства, както и лесбийките, гейовете и бисексуалните, транссексуалните и интерсексуалните (ЛГБТИ) лица.

Както се признава в първата стратегия на ЕС за правата на жертвите (2020–2025 г.), за най-уязвимите жертви, като жертвите на насилие, основано на пола, децата жертви, жертвите с увреждания или жертвите на престъпления от омраза, е особено трудно да участват в наказателно производство и да се справят с последиците от престъплението. В това отношение в Директивата относно правата на жертвите се изисква да бъдат създадени подходящи структури, чрез които да се предоставят общи и специализирани услуги за подкрепа, както и защита според специфичните нужди на жертвите. За да идентифицират жертвите със специфични нужди от защита, в директивата се изисква от държавите членки да обърнат

специално внимание на случаите на насилие при близки отношения и насилие, основано на пола, сексуално насилие, престъпления от омраза и други престъпления, свързани с личните характеристики на жертвите, както при жертви с увреждания.

Също така, в съответствие с членове 8 и 9 от Директивата относно правата на жертвите със специфични нужди, те трябва да имат достъп до специализирани организации за подкрепа, които разполагат с достатъчно персонал и финансиране. В член 18 се изискват също така специални мерки за защита на тези жертви от рисковете от вторично виктимизиране (в резултат на взаимодействието им с полицията и наказателноправната система) и повторно виктимизиране (когато те отново са виктимизирани), сплашване и отмъщение (от извършителя/извършителите).

В други конкретни актове от вторичното право на ЕС, например Рамковото решение относно расизма и ксенофобията, също се подчертават правата на конкретни групи уязвими жертви. По отношение на децата жертви с Директивата относно правата на жертвите държавите членки се задължават да гарантират, че висшият интерес на детето е първостепенно съображение и ще бъде оценен във всеки отделен случай. Трябва да се възприеме адаптиран към детето подход, който е надлежно съобразен с неговата възраст, зрялост, неговите възгледи, нужди и опасения. (член 1, параграф 2).

В член 16, параграф 4 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ) изрично се призовава държавите – страни по Конвенцията „да предприемат всякакви подходящи мерки за подпомагане на физическото, когнитивното и физиологическо възстановяване, рехабилитация и социална реинтеграция на лица с увреждания, станали жертва на каквито и да било форми на експлоатация, насилие или тормоз, включително чрез предоставяне на услуги за закрила“.

Що се отнася до инструментите на политиките, в План за действие на ЕС за борба с расизма за периода 2020 – 2025 г. се определят конкретни действия за справяне с расистките престъпления, подбуждащи към омраза, и словото на омразата, докато в стратегическата рамка на ЕС за ромите за периода 2020–2030 г. се подчертава опитът с престъпленията от омраза и словото на омразата сред ромското население. В стратегията на ЕС за равнопоставеност на ЛГБТИК за 2020–2025 г. гарантирането на безопасността на лесбийките, гейовете, бисексуалните, транс, небинарните, интерсексуалните и куйър (ЛГБТИК) лица е една от четирите основни области, на които трябва да се обърне внимание.

КОНТЕКСТ НА НАСИЛИЕТО — ПОГЛЕД КЪМ ОПИТА НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ

Жените са подложени на непропорционално физическо насилие у дома, докато мъжете често стават жертва на насилие в обществена среда.

СТАНОВИЩЕ 2 НА FRA

Държавите — членки на ЕС следва да обмислят — в допълнение към мерките, необходими за насърчаване и оправомощаване на тези жертви да съобщават за случаи на престъпления (вж. **становище 6**) — въвеждането на конкретни мерки за осигуряване на целенасочена подкрепа за жертвите на насилие в домашната сфера. Това е необходимо, за да се създаде увереност, че правата, гарантирани с Директивата относно правата на жертвите, се прилагат по ефективен начин на практика спрямо онези — предимно жени — които стават жертви на насилие в дома си от страна на членове на семейството или роднини и затова се борят да получат подкрепа, за да прекъснат цикъла на насилие и да получат достъп до правосъдие. Това може да включва обучение и конкретни насоки за специалистите, които поддържат връзка с жертвите (например здравни специалисти или учители), относно начините за разкриване на престъпления, които възникват в дома, както и начините за справяне с такива по подходящ начин. В този контекст Европейската комисия се насърчава да използва също така експертния опит и потенциала на новосъздадената платформа за правата на жертвите.

ЕС и всички държави — членки на ЕС, които все още не са направили това, се призовават да ратифицират Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (Истанбулската конвенция). Успоредно с това институциите на ЕС и държавите членки се насърчават да използват данните от проучването на основните права и предишното проучване на FRA относно насилието срещу жени, когато изследват пропуските в действащото законодателство, наред с начините за по-ефективно справяне с насилието, основано на пола, чрез прилагане на практика на действащото законодателство и политика в съответствие с плана за действие на Комисията, изложен в стратегията на ЕС за правата на жертвите и стратегията за равенство между половете за периода 2020—2025 г.

- ★ Случаите на физическо насилие срещу мъже (с изключение на сексуалното насилие) най-често възникват на обществени места (39 %) като улици, паркове или други обществени места. Случаите на физическо насилие срещу жени (отново с изключение на сексуалното насилие) най-често възникват в собствения им дом (37 %).
- ★ При мъжете тези случаи най-често включват извършител, когото жертвата не е познавала (42 %). От друга страна, извършителят на физическото насилие срещу жени най-често е член на семейството или роднина.

Резултатите от проучването следва да се разглеждат заедно с по-ранните констатации от проучването на FRA относно насилието срещу жени, при което се измерва по-задълбочено преживяното от жените насилие, включително насилието от страна на интимния партньор и сексуалното насилие, които засягат непропорционално жените.

- ★ В повечето случаи на физическо насилие извършителят е мъж или група мъже. Такава е ситуацията в 72 % от случаите на физическо насилие срещу мъже и 60 % от тези срещу жени.

На въпроса дали физическото насилие е включвало случаи от сексуален характер, повече жени (13 %), отколкото мъже (10 %), са отговорили с „да“. Тук е важно да се отбележи, че според данните физическото насилие по-често води до различни психологически последици и наранявания за жертвите, когато тези случаи включват действия от сексуален характер. Като цяло 51 % от мъжете заявяват, че последният случай на физическо насилие (без сексуален характер) не е довел до психологически последици в сравнение с 30 % от жените. От друга страна 34 % от жените заявяват, че са претърпели четири или повече вида психологически последици в резултат на физическо насилие, което има и елементи от сексуален характер, в сравнение с 9 % от мъжете.

Резултатите от проучването сочат съществени различия между преживяванията на жените и мъжете по отношение на насилието. Тези различия имат важни последици за въздействието върху жертвите и за достъпа на жертвите до правосъдие. Когато насилието се извършва в обществена среда, е по-вероятно наоколо да има други хора, които могат да се намесят или да бъдат свидетели, докато това често не е така, когато насилието се случва вкъщи. Това означава, че като цяло жените и мъжете са в различно положение като жертви на насилие по отношение на търсенето на помощ, докладването на случаи на полицията или разглеждането им в съда.

Именно в този контекст в стратегията на ЕС за правата на жертвите за 2020–2025 г. се обръща специално внимание на действията, необходими за посрещане на специфичните нужди на жертвите на насилие, основано на пола. В нея се очертават действия, насочени към укрепване на правата на тази група жертви, включително чрез укрепване на физическата защита; създаване на мрежа в ЕС за превенция на насилието, основано на пола, и домашното насилие, както и осигуряване на финансиране от ЕС. В платформата за правата на жертвите се обединяват всички органи на равнище ЕС, които имат отношение към правата на жертвите. Чрез нея Комисията цели също така да улесни непрекъснатия обмен на най-добри практики и взаимното обогатяване между стратегията на ЕС за правата на жертвите и, например, Европейската стратегия за равенство между половете за периода 2020–2025 г.

Като признава непропорционалната роля на мъжете като извършители на насилие и в съответствие с член 84 от Договора за функционирането на Европейския съюз, що се отнася до предотвратяването на престъпления, ЕС следва да насърчава и подкрепя действията на държавите членки в областта на предотвратяването на престъпления. Тези действия биха имали за цел въвеждането на мерки за възпитаване на момчетата и младите мъже по начин, който им позволява да разрешават конфликти без насилие или неправомерно поведение, и да се отнасят към момчетата и жените, както и към други момчета и мъже, като зачитат съответните ценности в областта на правата на човека, включително човешкото достойнство, равенството и недискриминацията.

Държавите членки се насърчават да разработят наказателни санкции с потенциал за реабилитиране на престъпници мъже и да ги подкрепят за превръщането им в отговорни и почтителни личности. Това би могло да включва обучение за борба с насилието, при което се обръща дължимото внимание на ролите на половете и стереотипите по отношение на агресията на мъжете. Държавите членки, които все още не са направили това, се насърчават да обмислят въвеждането на съобразено с пола обучение за борба с насилието като наказателна санкция с цел намаляване на процента на повторно виктимизиране в съответствие с член 18 от Директивата относно правата на жертвите.

ФИГУРА 3: ПОЛ НА ИЗВЪРШИТЕЛИТЕ НА НАСИЛИЕ, СЛУЧАИ, С КОИТО СА СЕ СБЛЪСКАЛИ ЖЕНИ И МЪЖЕ (ЕС-27, %)

Източник: FRA, Проучване за основните права за 2019 г. [Събиране на данни в сътрудничество със CBS (Нидерландия), STIE (Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)]

Бележки:

От респондентите в ЕС-27, които са описали в проучването най-скорошния случай на насилие (n = 3 230; жени, n = 1 573, мъже, n = 1 657); претеглени резултати.

В съответствие с членове 8 и 9 от Директивата относно правата на жертвите жените, които са подложени на домашно насилие от членове на семейството или роднини и които поради това се борят да получат подкрепа за прекъсване на цикъла на насилие и за достъп до правосъдие, трябва да имат достъп до специализирани организации за подкрепа с достатъчен персонал и финансиране. В член 18 се изискват също така специални мерки за защита на тези жертви от рисковете от вторично виктимизиране, повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение.

Като се има предвид, че в резултатите от проучването се подчертава полово обусловеното естество на насилието, което жените и мъжете преживяват по различен начин, констатациите могат да се тълкуват успоредно със специални документи в областта на правата на човека, в които се подчертава необходимостта от образование, съобразено с равенството между половете. Например с член 10 от Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените държавите — страни по Конвенцията се задължават да премахнат в областта на образованието стереотипните схващания за ролите на мъжете и жените, а в член 14 от Истанбулската конвенция се подчертава значението на образованието, което насърчава равенството между жените и мъжете, нестереотипните роли на половете, взаимното уважение и ненасилственото разрешаване на конфликти в междуличностните отношения.

Всъщност до момента Истанбулската конвенция на Съвета на Европа се откроява като най-всеобхватният международен инструмент по отношение на насилието срещу жените. В него се определят мерки, които са от решаващо значение за борбата с насилието от страна на партньора, като целенасочена наказателноправна защита срещу насилие от страна на партньора, ефективна система от заповеди за защита и специализирани организации за подкрепа, достъпни за всички жени, жертви на насилие от страна на техните партньори или бивши партньори. Към момента на изготвяне на настоящия доклад 21 държави — членки на ЕС са ратифицирали Истанбулската конвенция, а шест са я подписали, но все още не са я ратифицирали⁽¹⁾. Конвенцията е подписана от страна на ЕС, но все още не е ратифицирана.

Съгласно стратегията на ЕС за правата на жертвите държавите членки следва да създадат национални стратегии за правата на жертвите, които да гарантират координиран и хоризонтален подход към правата на жертвите, включително чрез включване на правата на жертвите в политики като образованието.

⁽¹⁾ Към януари 2021 г. Истанбулската конвенция е ратифицирана от следните държави — членки на ЕС: Австрия, Белгия, Германия, Гърция, Дания, Естония, Ирландия, Испания, Италия, Кипър, Люксембург, Малта, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Словения, Финландия, Франция, Хърватия, Швеция. Освен това от държавите, обхванати от проучването за основните права, Северна Македония също е ратифицирала Конвенцията. Следните държави — членки на ЕС също са подписали конвенцията, но все още предстои да я ратифицират: България, Латвия, Литва, Словакия, Унгария, Чешката република. Обединеното кралство също е подписало Конвенцията, но все още не я е ратифицирало.

ПРЕЖИВЯН ТОРМОЗ

Повече от 110 милиона души в ЕС са били подложени на различни форми на тормоз през годината преди проучването.

- ★ В ЕС-27 двама от всеки петима души (41 %) са били подложени на тормоз — от лично отправени обидни и заплашителни коментари до обидни и заплашителни жестове и послания, изпращани онлайн, включително чрез социалните медии — през петте години преди проучването. През 12-те месеца преди проучването 29 % са били обект на тормоз. Това съответства на близо 110 милиона жертви на тормоз за една година в ЕС-27 (оценка въз основа на резултатите от проучването спрямо населението на ЕС).
- ★ Случаите на тормоз варират от 46 % до 9 % в зависимост от държавата (през 12-те месеца преди проучването).
- ★ Най-често срещаната форма на тормоз, с която хората в ЕС се сблъскват, включва лично отправени обидни или заплашителни коментари, която форма е засегнала 32 % от хората през петте години преди проучването.
- ★ Като цяло 14 % от хората в ЕС са били подложени на кибертормоз през петте години преди проучването. Това може да включва получаване на обидни или заплашителни електронни писма или текстови съобщения, или намиране на обидни или заплашителни коментари, разпространявани за дадено лице онлайн.
- ★ Трима от всеки петима души (61 %) във възрастовата група 16—29 години са били подложени на тормоз през петте години преди проучването. Като цяло 27 % от лицата в същата възрастова група и през същия период са били обект на кибертормоз. Това са най-високият процент от всички възрастови групи, като случаите на тормоз намаляват с възрастта.
- ★ Въпреки че честотата на тормоза е сходна при жените и мъжете, 18 % от жените описват последния случай на тормоз като сексуален в сравнение с 6 % от мъжете.
- ★ Докато средният процент на тормоз е 41 % (за период от пет години), по-високи проценти се отчитат, когато данните са разбити по определени социално-демографски групи (за същия период), този процент е следният: 57% за лицата, които се самоопределят като лесбийки, гейове, бисексуални или „други“, 54 % за лицата без гражданство на страната, в която живеят, 51% за родените в друга държава — членка на ЕС; 49 % за родените извън ЕС и 50 % за хората с увреждания (онези, които имат затруднения с обичайните дейности поради здравословен проблем или увреждане).
- ★ Тормозът, който не включва действия от сексуален характер, често се извършва от лице, което жертвата не познава (52 % от случаите, преживени от жени, и 59 % от случаите, преживени от мъже). При все това е по-вероятно

СТАНОВИЩЕ 3 НА FRA

С оглед на широко разпространения характер на тормоза в ЕС следва да бъде обмислена възможността за преразглеждане на съществуващите законодателни и политически мерки в отговор на тормоза, включително сексуалния тормоз, както и всички възможни обстоятелства, в които се извършва тормозът (включително в интернет), като бъде включен тормозът извън работното място и в сферата на образованието.

С оглед на непропорционалното въздействие на тормоза — по-специално кибертормоза — върху младите хора, държавите — членки на ЕС, следва да гарантират, че жертвите на тормоза имат достъп до прости и ефективни методи за докладване на случаи и тяхното разследване. ЕС може да подкрепи държавите членки в това отношение, като помогне да се гарантира, например чрез бъдещия законодателен акт за цифровите услуги, осигуряването на хармонизирани правила за борба с незаконното съдържание онлайн, включително с подбуждането към насилие, омраза и дискриминация.

С оглед на доказателствата, представени в настоящия и няколко други доклада на FRA относно въздействието на мотивирания от омраза тормоз върху различни групи в обществото, държавите — членки на ЕС, следва да гарантират, че те прилагат изцяло защитата, предвидена в Директивата на ЕС относно правата на жертвите, при която всички жертви на престъпления от омраза се третират еднакво, независимо от признаците, на които се позовават извършителите. Това би било в съответствие с принципа на недискриминация, според който наказателноправните мерки следва да обхващат еднакво всички основания за дискриминация, посочени в член 21 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Това би било в съответствие и с плановете на Комисията да предложи разширяване на списъка на евро престъпленията, така че да бъдат включени всички форми на престъпления от омраза и слово на омразата.

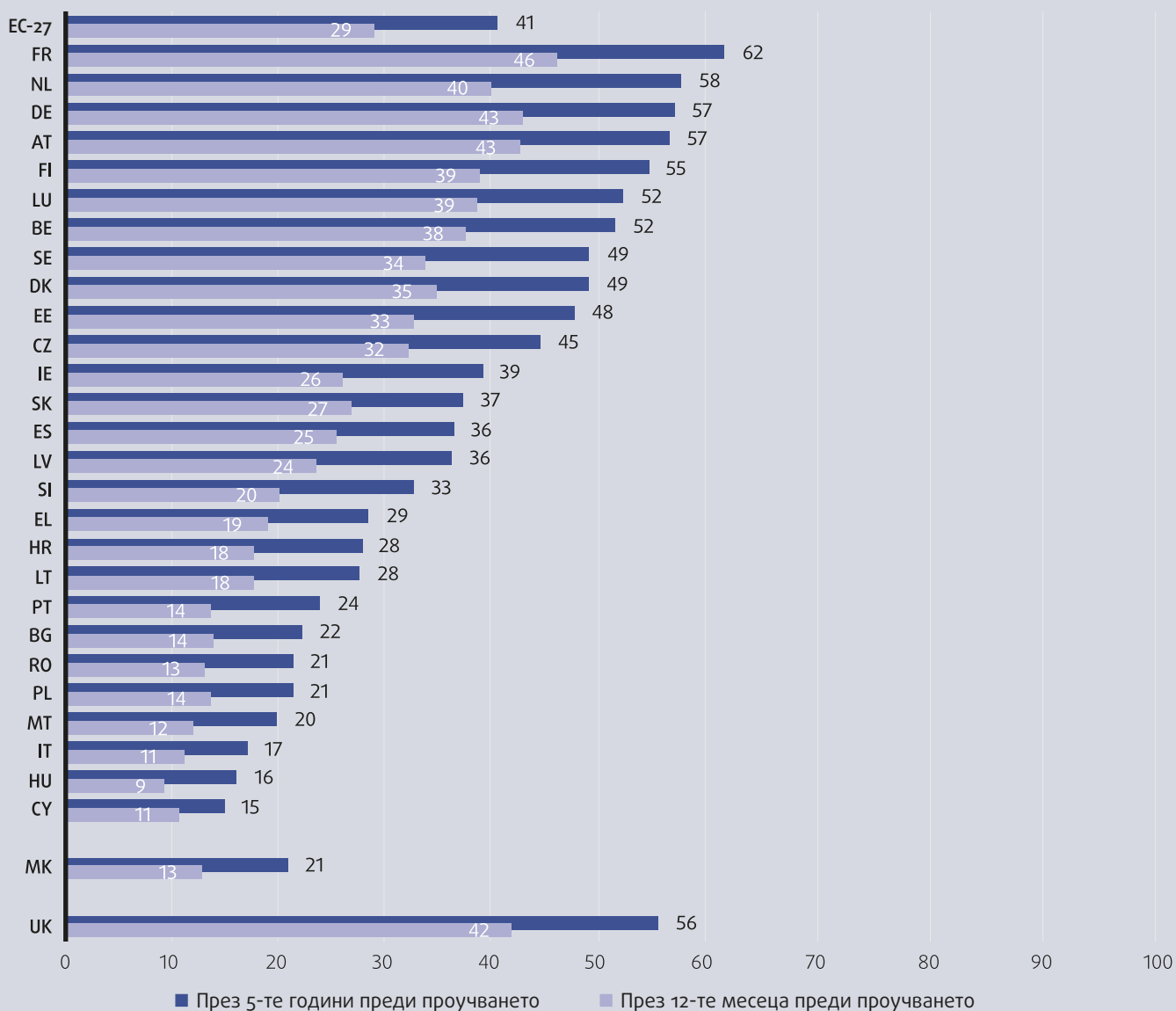
жените, отколкото мъжете, да бъдат подложени на тормоз, който включва действия от сексуален характер от страна на неизвестни преди това извършители: 72 % от случаите на тормоз от сексуален характер срещу жени са извършени от неизвестни лица в сравнение с 40 % от случаите срещу мъже. Освен това 57 % от жените заявяват, че тормозът със сексуален характер е бил на публично място – на улицата, в парк или на друго обществено място – в сравнение с 30 % от случаите със сексуален характер, на които са били подложени мъжете.

- ★ При случаи на тормоз, които не включват действия от сексуален характер, 77 % от мъжете и 58 % от жените заявяват, че извършителят е бил мъж (или група мъже).

Бележки:

От всички респонденти в ЕС-27, Северна Македония и Обединеното кралство (n = 34 948); претеглени резултати.

ФИГУРА 4: СЛУЧАИ НА ФИЗИЧЕСКО НАСИЛИЕ ПРЕЗ ПЕТТЕ ГОДИНИ И ПРЕЗ 12-ТЕ МЕСЕЦА ПРЕДИ ПРОУЧВАНЕТО ПО ДЪРЖАВИ (%)

Източник: FRA, Проучване за основните права за 2019 г. [Събиране на данни в сътрудничество със CBS (Нидерландия), CTIE (Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)]

Проучването показва, че много хора в ЕС са изложени на различни форми на тормоз, но съществуват значителни разлики, когато населението е разделено на отделни групи.

Младите хора по-специално се сблъскват с тормоз в много по-голяма степен от по-възрастните, включително по отношение на случаите на кибертормоз. В това отношение ЕС вече е предприел една мярка: с изменението от 2018 г. на Директивата за аудиовизуалните медийни услуги се цели по-добра защита на моралното развитие на непълнолетните лица. Освен това Европейската комисия обяви намерението си да предложи законодателен пакет за цифровите услуги с цел да бъде модернизирана правната рамка, установена в Директивата за електронната търговия (Директива 2000/31/ЕО). Наред с други въпроси, пакетът от законодателни актове за цифровите услуги ще включва правила за справяне с незаконното съдържание онлайн (например незаконно подбуждане към насилие, омраза или дискриминация въз основа на защитени основания като раса, етническа принадлежност, пол или сексуална ориентация). В своята резолюция относно стратегията на ЕС за младежта за периода 2019–2027 г. Съветът на ЕС отбелязва необходимостта да се гарантира, че младите хора са способни да разпознават и съобщават за слово на омраза и дискриминация онлайн и офлайн ⁽²⁾.

От своя страна, хората със сериозен здравословен проблем или увреждане, родените извън държавата или с етнически малцинствен произход, както и ЛГБТИ лицата, са подложени на тормоз на по-високо от средното ниво. Това е възможно да се дължи отчасти на излагането на тези групи на подтикван от омраза тормоз. Във връзка с това, в Рамковото решение от 2008 г. относно расизма и ксенофобията отчасти се признава необходимостта да бъдат защитени групи лица или член на такава група — определена въз основа на раса, цвят на кожата, религия, произход, национална или етническа принадлежност — от подбуждане към насилие и омраза. Според данните от проучването обаче други групи, които са изложени на високи нива на тормоз, например хората със сериозен здравословен проблем или

увреждане, както и ЛГБТИ лицата, не получават същото ниво на защита чрез правото на ЕС срещу евентуални, мотивирани от омраза престъпления. Позоваването на жертви на „престъпление, подбудено от предразсъдъци или дискриминация“ (член 22, параграф 3) в Директивата относно правата на жертвите представлява до известна степен отговор на тази реалност, тъй като създава равнопоставеност между всички жертви на престъпления от омраза, независимо от признаците, на които се позовават извършителите.

В годишната работна програма на Комисията за 2021 г. бяха обявени по-нататъшни законодателни промени на равнище ЕС в тази област. В нея се посочва нова инициатива за разширяване на списъка на евро престъпленията, за да бъдат обхванати всички форми на престъпления от омраза и изказвания, проповядващи вражда и омраза, независимо дали поради раса, религия, пол, сексуалност или по други причини.

Тормозът е свързан с пола. Жените са засегнати по непропорционален начин от сексуален тормоз от страна на непознати лица, като отговорни за тези случаи са предимно мъже и често се случват в обществена среда според данните. Настоящият обхват на правото на ЕС в областта на равенството между половете ограничава признаването на тормоза — и неговия характер, свързан с пола — до областите на пазара на труда и предлагането на стоки и услуги ⁽³⁾. В съображение 17 от Директивата за правата на жертвите сексуалният тормоз се признава за вид насилие, основано на пола, т.е. форма на дискриминация и нарушаване на основните свободи на жертвата, и съответно се предоставя защита на жертвите на сексуален тормоз.

⁽²⁾ Съвет на Европейския съюз (2018 г.), Резолюция на Съвета на Европейския съюз и на представителите на правителствата на държавите членки, заседаващи в рамките на Съвета, относно рамка за европейско сътрудничество по въпросите на младежта: Стратегия на Европейския съюз за младежта за периода 2019–2027 г. (2018/С 456/01), ОВ С 456.

⁽³⁾ Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 година за прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите (преработена); Директива 2004/113/ЕО на Съвета от 13 декември 2004 година относно прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги; Директива 2010/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2010 година за прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените, които извършват дейности в качеството на самостоятелно заети лица, и за отмяна на Директива 86/613/ЕО на Съвета.

ОПИТ С ОПРЕДЕЛЕНИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ СОБСТВЕНОСТТА И ИЗМАМИ

Един от шестима души (16 %) в ЕС е бил подложен на потребителски измами през годината преди проучването.

СТАНОВИЩЕ 4 НА FRA

ЕС и държавите членки следва да обръщат непрекъснато внимание на престъпленията срещу собствеността, както и на трансграничната престъпност, като използват различните мрежи, създадени на равнище ЕС, включително Европейската мрежа за превенция на престъпността. В този контекст те следва също така да обмислят провеждането на кампании за повишаване на осведомеността и да разработят инструменти за предотвратяване на престъпления срещу собствеността, включително срещу кражби с взлом, наред с измами при онлайн банкиране или измами с платежни карти.

Държавите членки следва да гарантират, че прилагат по ефективен начин на практика съществуващото законодателство на ЕС в тази област, включително законодателството за борба с измамите и за защита на потребителите. Резултатите от проучването биха могли да се използват за насочване на усилията им. Например държавите — членки на ЕС, биха могли да обмислят създаването или разширяването на съществуващите специализирани екипи за провеждане на ефективни разследвания в случаи на онлайн измами, с цел да се гарантира, че жертвите на онлайн престъпления имат възможност лесно да докладват за такива случаи. Те следва да обмислят също така действия за съгласуване на защитата на потребителите с днешната реалност, като се има предвид по-специално връзката между лесното извършване на трансгранични и онлайн сделки и (онлайн) измамите на потребители, в съответствие с Новата програма за потребителите за периода 2020—2025 г.

Националните органи, отговорни за прилагането и мониторинга на Конвенцията за правата на хората с увреждания, следва да обърнат специално внимание на по-високия процент на кражбите с взлом, измамите при онлайн банкиране и измамите с платежни карти, както и на потребителските измами сред хората, които изпитват ограничения в обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане), за да се справят с предизвикателствата, пред които са изправени някои от най-уязвимите членове на обществото.

Кражба с взлом

- ★ Като цяло 8 % от хората в ЕС-27 са се сблъскали с кражба с взлом в дома или друго недвижимо имущество през петте години преди проучването. Междувременно 3 % са се сблъскали с кражба с взлом през 12-те месеца преди проучването.
- ★ В зависимост от държавата, опитът с кражба с взлом (през петте години преди проучването) варира от 14 % до 2 %.
- ★ Някои хора в обществото се сблъскват с по-високи нива на кражби с взлом от други. Те включват хора, които са ограничени в обичайната си дейност (поради здравословен проблем или увреждане), и хора, които се самоопределят като принадлежащи към етническо малцинство. Разликите в пола, възрастта, образованието, градския/селския статус и способността на хората да се справят с тях не се свързват с разлики в процента на кражбите с взлом през петте години преди проучването.

Измами

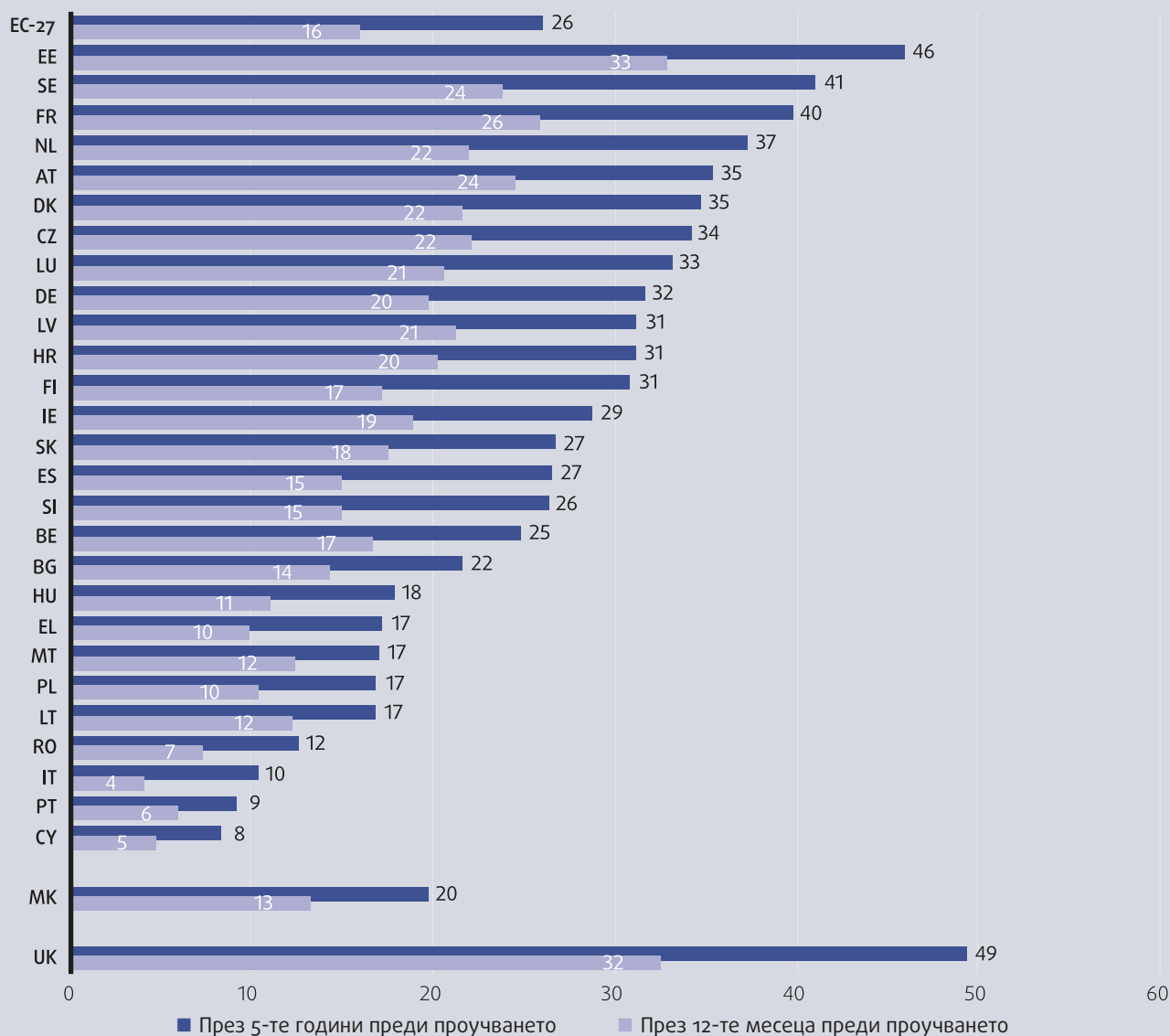
- ★ През петте години преди проучването 8 % от хората в ЕС-27 са били обект на измами при онлайн банкиране или измами с платежни карти (т.е. при използване на кредитна или дебитна карта). В същото време 3 % са се сблъскали с измами при онлайн банкиране или измами с платежни карти през 12-те месеца преди проучването.
- ★ Случаите на измами при онлайн банкиране или измами с платежни карти варират от 19 % до 1 % в зависимост от държавата. Това може отчасти да се обясни с процента на онлайн трансакциите в отделните държави членки.
- ★ Процентът на случаите на измами при онлайн банкиране и измами с платежни карти не се различава значително по отношение на повечето разгледани социално-демографски характеристики. Въпреки това 14 % от хората, които изпитват ограничения в обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане), са се сблъскали с измами при онлайн банкиране или измами с платежни карти през петте години преди проучването в сравнение с 6 % от хората, които нямат такива ограничения.
- ★ Близо един на всеки четирима души (26 %) се е сблъскал с потребителска измама през петте години преди проучването. Това включва измама или заблуда по отношение на количеството, качеството, ценообразуването или доставката на закупени стоки, артикули или услуги. През 12-те месеца преди проучването 16 % са били обект на потребителски измами.
- ★ Случаите на потребителски измами (през петте години преди проучването) варират от 46 % до 8 % в зависимост от държавата.

- ★ Сред разгледаните социално-демографски групи младите хора и хората с по-висока степен на образование се сблъскват с по-висок процент потребителски измами отколкото възрастовите групи на по-голяма възраст, както и онези с по-ниска степен на образование. Това може да отразява излагането на риск – 81 % от потребителите на интернет на възраст от 16 до 29 години пазаруват онлайн в сравнение с 56 % от потребителите на интернет на възраст 65 и повече години в ЕС-27 – в съчетание с по-голяма осведоменост за проблема с измамите.
- ★ Хората, които изпитват ограничения в обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане), се сблъскват с по-висок процент потребителски измами (36 % през петте години преди проучването) отколкото онези без такива ограничения (23 %). По-високият процент е свързан и с принадлежността към етническо малцинство (37 %) и самоопределянето като лесбийки, гейове, бисексуални или „други“ (не хетеросексуални) (35 %).
- ★ При описването на последния случай на потребителска измама, двама от всеки петима души (41 %), които са закупили стоките или услугите онлайн, по телефона или по пощата, заявяват, че са поръчали стоките или услугите от чужбина. В някои държави – членки на ЕС, делът на трансграничните покупки е много по-висок: 94 % в Люксембург и 87 % в Малта.

Бележки:

От всички респонденти в ЕС-27, Северна Македония и Обединеното кралство (n = 34 948); претеглени резултати.

ФИГУРА 5: СЛУЧАИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКИ ИЗМАМИ ПРЕЗ ПЕТТЕ ГОДИНИ И ПРЕЗ 12-ТЕ МЕСЕЦА ПРЕДИ ПРОУЧВАНЕТО ПО ДЪРЖАВИ (%)

Източник: FRA, Проучване за основните права за 2019 г. [Събиране на данни в сътрудничество със CBS (Нидерландия), CTIE (Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)]

Кражбата с взлом в дома или друго недвижимо имущество може да накара жертвите да се чувстват несигурни и да се страхуват, че това може да се случи отново. Това престъпление има и икономическо въздействие — загуба на имущество и щети за дома — с което хората трябва да се справят по различни начини в зависимост от финансовите си средства и застрахователното покритие. Кражбата с взлом накърнява правото на собственост (член 17 от Хартата), зачитането на личния и семейния живот (член 7) и правото на човешко достойнство (член 1). Следователно жертвите имат право на действия на наказателното правосъдие в отговор на тяхната виктимизация, които да послужат като ефективно средство за правна защита в съответствие с член 47 от Хартата и Директивата относно правата на жертвите.

Подобен процент от хората в ЕС се сблъскват със злоупотреба с техните онлайн банкови сметки или разплащателни карти. Това показва, че онлайн измамите имат същата важност в чувството за виктимизация. Резултатите от проучването относно измамите при онлайн банкиране и измамите с платежни карти са от значение за държавите — членки на ЕС, тъй като те прилагат мерките от Директивата за борба с измамите със и подправянето на непарични платежни средства (Директива (ЕС) 2019/713), която държавите членки трябва да въведат в националното си законодателство до 31 май 2021 г. По-високият процент измами при онлайн банкиране и измами с платежни карти срещу хора, които изпитват ограничения при обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане), поражда опасения относно експлоатацията на някои от най-уязвимите членове на обществото. Този проблем е свързан с член 16 („Свобода от експлоатация, насилие и злоупотреба“) от КПХУ.

В член 38 от Хартата и съответното вторично законодателство на ЕС (например Директивата относно нелоялни търговски практики от страна на търговци към потребители на вътрешния пазар) се предвижда като цяло високо ниво на защита на потребителите. Въпреки това през петте години преди проучването един на всеки четирима души (26 %) в ЕС-27 е бил обект на потребителска измама, т.е. тези лица се чувстват измамани или подведени по отношение на количеството, качеството, ценообразуването или доставката на стоки, артикули или услуги, които са закупили. Тези случаи не винаги включват престъпна дейност, но крайният резултат е потребител, който счита, че очакванията му за продукта или услугата, за която е платил, не са били изпълнени. Когато тези случаи включват престъпни дейности, в Директивата относно правата на жертвите се предвиждат права жертвите на потребителски измами да получат подходяща защита, подкрепа и достъп до правосъдие, както останалите жертви на престъпления.

От резултатите е видно също така, че е налице голям обем трансгранични сделки, при които стоки или услуги се купуват онлайн, по телефона или по пощата. Това подчертава необходимостта от ефективни мерки за защита на потребителите в тези случаи. Подобно на измамите при онлайн банкирането и измамите с платежни карти, лицата, които изпитват ограничения в обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане), се сблъскват с потребителски измами в по-голяма степен и поради това се нуждаят от специална защита и подкрепа при достъпа до правосъдие в съответствие с КПХУ.

Необходимостта защитата на правата на потребителите да бъде засилена, включително чрез тяхното овластяване, както и чрез по-ефективно правоприлагане, е сред основните въпроси, които понастоящем се обсъждат в ЕС в контекста на Новата програма на Комисията за потребителите за периода 2020—2025 г.

СЪОБЩАВАНЕ ЗА СЛУЧАИ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ НА ПОЛИЦИЯТА И ДРУГИ ОРГАНИ

Повечето случаи на физическо насилие и тормоз не се докладват на полицията.

- ★ При описването на последния случай на престъпление, претърпяно през петте години преди проучването, 30 % от хората в ЕС-27 са докладвали за физическо насилие на полицията, а 11 % са докладвали за случай на тормоз.
- ★ Процентът на съобщаване за физическо насилие на полицията варира от 40 % до 9 % в зависимост от държавата по отношение на последния случай през петте години преди проучването. Това може отчасти да отразява относителните нива на доверие в способността или желанието на полицията да преследва престъпления. Процентът на съобщаване на случаи на тормоз на който и да е орган (включително полицията) варира от 31 % до 5 % в зависимост от държавата по отношение на последния случай през петте години преди проучването.
- ★ Освен че са съобщавали на полицията за случаи на физическо насилие, 17 % от жертвите са се свързали с медицински служби в резултат на преживян случай, а 6 % — със специализирана организация за подкрепа на жертвите.
- ★ Процентът на съобщаване варира в зависимост от социално-демографските характеристики на хората. Хората, които успяват да свържат двата края лесно или много лесно със своите доходи на домакинството, студентите и хората, живеещи в селските райони, е по-вероятно от другите да не съобщят за случай на насилие, който са преживели. За разлика от тях лицата, които изпитват ограничения при обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане), лицата, принадлежащи към етническо малцинство, и лицата, които се самоопределят като лесбийки, гейове, бисексуални или „други“, съобщават на полицията с по-голяма готовност за такива случаи, отколкото онези, които не считат, че принадлежат към тези групи. Това може да отразява нивата на свързани с омраза престъпления, с които се сблъскват тези специфични групи.
- ★ Елементите на физическо насилие, които могат да са показателни за по-сериозни случаи, са свързани с по-висок процент на съобщаване. По-специално, на полицията са докладвани 60 % от случаите на насилие със сексуален характер в сравнение с 27 % от случаите, които нямат сексуален характер. Процентът на съобщаване е по-нисък от средното ниво, когато извършителят е член на семейството или роднина (само 22 % от случаите са били докладвани на полицията). Това има значителни последици за недостатъчното докладване на домашно насилие и/или насилие от страна на интимния партньор.

СТАНОВИЩЕ 5 НА FRA

Държавите — членки на ЕС следва да обмислят въвеждането на конкретни мерки за насърчаване и оповомощаване на хората да докладват за случаи на престъпления — по-специално случаи на насилие и тормоз, тъй като процентът на съобщаване за тези престъпления е по-нисък, отколкото при някои други престъпления. Това е важно условие за гарантиране на ефективния достъп до правосъдие, тъй като по този начин жертвите на престъпления могат да бъдат информирани за своите права и подкрепата, с която могат да разполагат. При мерките за насърчаване на хората да съобщават за престъпления следва да се вземат под внимание резултатите от проучването относно причините да не се докладва и относително по-ниския процент на удовлетвореност сред лицата, които не са граждани на съответната държава, когато докладват за случаи на тормоз.

При въвеждането на такива мерки държавите — членки на ЕС следва да отчетат, че отношенията между извършителя и жертвата засягат вероятността за съобщаване за престъпления на полицията, като например случаи на домашно насилие или насилие от страна на интимния партньор. Както е посочено в [Становище 2](#), следва да се положат всички усилия за насърчаване и улесняване на съобщаването на такива престъпления и да се даде възможност на жертвите да прекъснат цикъла на повторно виктимизиране. В този контекст държавите членки следва също така да разгледат възможностите за предоставяне на помощ и консултации относно правата на жертвите на престъпления, които след случая се свързват със служби, различни от полицията, като например доставчици на медицински услуги.

При регистрирането на случаи, свързани с престъпления, и докладването за ситуацията в държавата, държавите — членки на ЕС биха могли да използват механизми за докладване от трети страни, за да установяват повече случаи. В противен случай някои от тези случаи не биха стигнали до знанието на полицията, например случаи, които жертвите не възприемат — по каквато и да е причина — като „сериозни“, за да се свържат с полицията.

- ★ Трима от всеки петима души (62 %), съобщили на полицията за тормоз, са доволни от начина, по който полицията е разгледала случая, както и 63 % от онези, които са докладвали на полицията за най-скорошния случай на физическо насилие. Въпреки това едва 42 % от жертвите на тормоз, които не са граждани на държавата, в която живеят, са доволни от начина, по който полицията е подходила към случая, когато са съобщили за него, в сравнение с 63 % от гражданите на държавата.
- ★ Когато хората не са сигнализирали на полицията за случаи на насилие и тормоз, най-често посочваната от тях причина е, че не считат случая за достатъчно сериозен, за да положат усилия да го докладват. Сред причините, поради които не се съобщава за физическо насилие на полицията, когато жертвата е била ранена, един на всеки четирима души (23 %) посочва, че полицията няма да направи нищо, а 14 % отбелязват, че нямат доверие в полицията.
- ★ За престъпления, свързани с имущество, се докладва — на полицията или други органи — по-често отколкото за случаи на насилие или тормоз. В ЕС-27 на полицията са докладвани 73 % от кражбите, докато при измамите при онлайн банкиране или измамите с платежни карти са докладвани (на полицията или на други органи) 95 % от случаите. Като цяло в ЕС-27 са докладвани 50 % от случаите на потребителски измами, но в повечето случаи на органи, различни от полицията.

ФИГУРА 6: ПРИЧИНИ ДА НЕ СЕ СЪОБЩАВА НА ПОЛИЦИЯТА ЗА НАСИЛИЕ (ЕС-27, %)^{а), б)}

Бележки:

^{а)} От анкетираните в ЕС-27, които не са докладвали на полицията за последния случай на насилие, претърпян през петте години преди проучването (n = 2 317); претеглени резултати.

^{б)} В проучването респондентите могат да посочат една или повече причини, поради която не са докладвали преживяното в зависимост от техния случай. Респондентите имат възможност да отговорят и с „не знам“ или „предпочитам да не казвам“.

Източник: FRA, Проучване за основните права за 2019 г. [Събиране на данни в сътрудничество със CBS (Нидерландия), CTIE (Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)]

Повечето случаи на насилие и тормоз не се съобщават на органите, докато по-голямата част от престъпленията, свързани с имущество, за които са зададени въпроси в проучването, се докладват на полицията, а някои от случаите, които не са докладвани на полицията, са съобщени на други органи. Високите проценти на сигнализиране за престъпления, свързани с имущество, обикновено се дължат на факта, че сигнализирането е предпоставка за получаване на обезщетение за случая, например по застрахователна полица. Тези резултати показват, че хората са готови да докладват за престъпление на полицията, когато считат, че има полза от това, т.е. има конкретен и благоприятен резултат.

По-често се съобщава за случаи на физическо насилие, ако случаят е довел до наранявания, има психологически последици или е със сексуален характер.

Сравнения между видовете престъпления — например престъпленията, свързани с насилие, и престъпленията, свързани с имущество — следва да се правят изключително предпазливо. Въпреки това, както показват резултатите, при определени видове престъпления, много случаи се докладват на органи, различни от полицията. Това би могло да насърчи приемането на алтернативни начини за докладване за редица случаи. В проучването на FRA относно насилието срещу жени се подкрепят констатациите, посочени тук, тъй като от него е видно, че много жени, които са жертви на физическо и сексуално насилие, се свързват по-скоро с лекари и здравни служби, отколкото с полицията. Резултатите от проучванията на FRA относно опита на имигрантите и потомците на имигранти, роми, евреи и ЛГБТИ лица също показват, че много жертви на тормоз и насилие, мотивирани от омраза, се свързват с различни доставчици на услуги в резултат на случая, без да съобщават за това на полицията.

Жертвите имат право на ефективни средства за правна защита чрез системата на наказателното правосъдие. За да реализират това право, те трябва да имат достъп до наказателноправната система (член 47 от Хартата) и този достъп следва да бъде не само теоретичен, но и ефективен на практика. Това изисква жертвите да бъдат улеснени на практика да съобщават на полицията чрез оправомощаването и насърчаването им в съответствие с общата цел, посочена в член 1 от Директивата относно правата на жертвите, и със съображение 63 от нея, в което се призовава за осигуряване на надеждни служби за подкрепа. Те следва да бъдат достъпни за жертвите, независимо дали жертвата е подала официална жалба за престъпление пред компетентен орган (член 8, параграф 5). Освен това, в директивата се посочва, че компетентните органи следва да се отнасят с жертвите с достойнство, тактичност, професионално и по недискриминационен начин, че следва да има обучение за служителите, които е вероятно да получават жалби, което може да улесни докладването, като същевременно се насърчава въвеждането на механизми за докладване от трети страни, както и използването на комуникационни технологии за подаване на жалби.

В стратегията на ЕС за правата на жертвите (2020—2025 г.) се отбелязва, че въпреки мерките в Директивата относно правата на жертвите, недостатъчното съобщаване за престъпления като цяло е сериозен проблем, по-специално по отношение на случаите на сексуално и основано на пола насилие. В стратегията се отбелязва и недостатъчното докладване от страна на жертвите на престъпления, които принадлежат към общности или малцинства в неравностойно или уязвимо положение, които е възможно да имат слабо доверие в публичните органи, което им пречи да съобщават за престъпления. В този контекст в стратегията за правата на жертвите държавите членки се призовават за „гарантиране на пълно и правилно прилагане на Директивата за правата на жертвите и други правила на ЕС относно жертвите на определени престъпления, по-специално във връзка с разпоредбите относно достъпа на жертвите до информация, закрила и защита“.

СВИДЕТЕЛИ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА ДЕЙСТВИЯ

Повече от един на двама души в ЕС би бил готов да се намеси, ако стане свидетел на престъпление. Всеки пети обаче изобщо не би желал да се намеси.

СТАНОВИЩЕ 6 НА FRA

Държавите — членки на ЕС биха могли да обмислят начини за укрепване на усилията за повишаване на осведомеността с цел да се подчертае индивидуалната отговорност, когато лице стане свидетел на престъпление, което би могло да увеличи процента на съобщаване на органите.

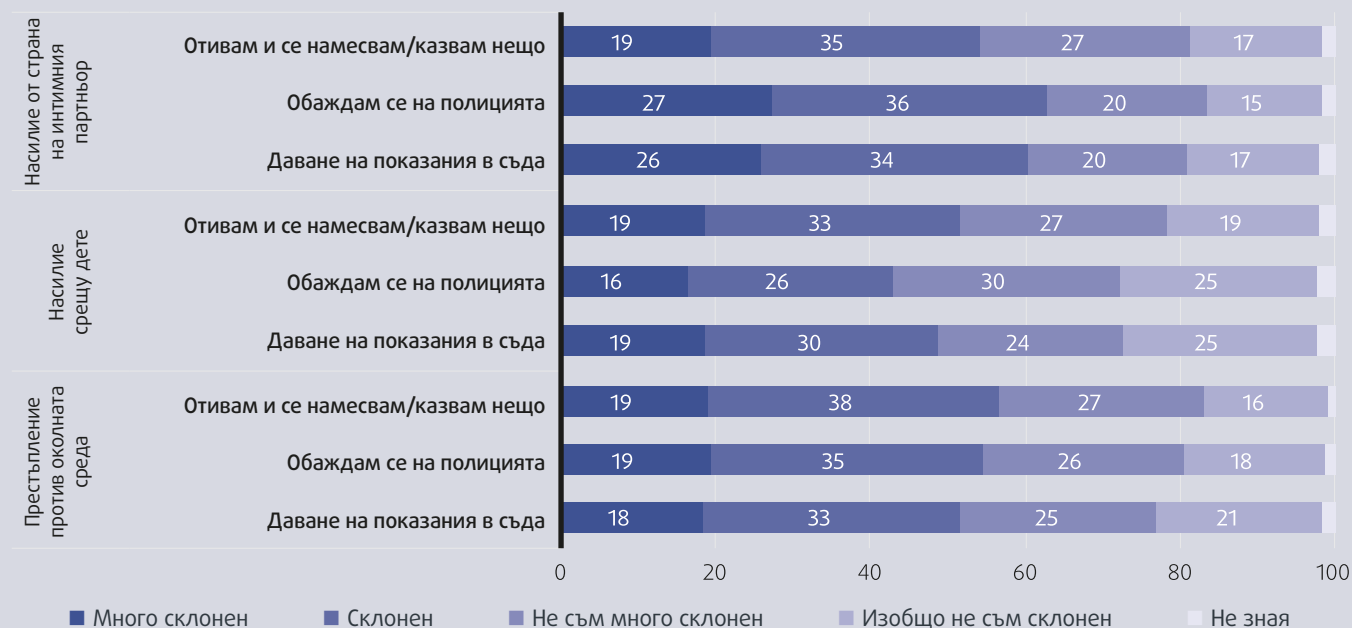
Държавите членки се насърчават да организират кампании, с които се засилва готовността на свидетелите да се намесват в защита на достойнството и правата на други лица, когато са в опасност, като същевременно се гарантира безопасността на свидетелите.

За да се улесни още повече достъпът на жертвите до правосъдие, държавите членки биха могли да обмислят въвеждането на ефективни механизми за съобщаване от трети страни, които биха насърчили свидетелите на престъпления, които не желаят да взаимодействат със системата на наказателното правосъдие — например като се обаждат в полицията — да се свържат с трета страна, например организации на гражданското общество. Държавите членки биха могли също така да обмислят подобряване на достъпа до алтернативни начини за лично съобщаване за престъпления, например по електронна поща, чрез видеозаписи или онлайн електронни формуляри.

- ★ Ако видят някой да удари своя партньор на улицата, 54 % от хората в ЕС-27 биха били „склонни“ „или „много склонни“ да се намесят. Резултатите са сходни, когато е зададен въпросът как биха отговорили на родител, който удря шамар на детето си на улицата, като 52 % са „склонни“ „или „много склонни“ да се намесят.
- ★ Ако станат свидетели на ненасилствено престъпление против околната среда — например някой изхвърля използван хладилник в селските райони — 57 % биха били „склонни“ или „много склонни“ да се намесят.
- ★ Като цяло хората е най-вероятно да се обаждат на полицията, когато видят някой да удря своя партньор, а изхвърлянето на стар хладилник е на второ място. Средно хората в ЕС-27 биха били по-малко склонни да се обърнат към полицията, ако видят родител да удря шамар на детето си.
- ★ Процентът на хората, които „изобщо не желаят“ да дадат показания в съда, дори когато са помолени да направят това, варира от 17 % в случай на лице, което вижда някой да удря партньора си, до 25 % в примера на родител, който удря шамар на детето си. Тези резултати обаче се различават значително в отделните държави — членки на ЕС и по-конкретно по отношение на родител, който удря шамар на детето си.
- ★ Желанието на хората да взаимодействат с наказателноправната система, например като се обаждат на полицията и, ако бъде поискано, да дадат показания в съда, е по-ниско сред възрастните хора, хората с по-ниско ниво на образование и хората, които се борят да свържат двата края.
- ★ Хората са по-малко склонни да се намесят, когато жена удари мъж (44 % в ЕС-27 са „склонни“ или „много склонни“), отколкото когато мъж удари жена (64 % са „склонни“ или „много склонни“).

Социалното сближаване включва чувството за сътрудничество и солидарност на отделните лица, включително тяхната склонност да се намесят, когато правата на другите са нарушени. Всеки нормативен ред се основава на готовността на членовете на дадена общност да защитават основните си норми. Резултатите от проучването показват, че малко повече от половината от хората в ЕС биха били склонни да се намесят активно, ако забележат хора, които са обект на физическа атака на публично място, докато други биха били склонни да се намесят, когато станат свидетели на престъпление против околната среда, което не засяга конкретно лице.

ФИГУРА 7: ЖЕЛЕНИЕ ДА СЕ ПРЕДПРИЕМАТ ДЕЙСТВИЯ, КОГАТО ЛИЦЕ СТАНЕ СВИДЕТЕЛ НА ИЗБРАНИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, ПО СЦЕНАРИЙ И ВИД ДЕЙСТВИЕ (ЕС-27, %)

Бележки:

От всички респонденти в ЕС-27, които бяха помолени да попълнят раздел „Осведоменост за правата и отговорностите“ от проучването (n = 24 354); претеглени резултати.

Източник: FRA, Проучване за основните права за 2019 г. [Събиране на данни в сътрудничество със CBS (Нидерландия), STIE (Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)]

Когато престъплението се извършва на публично място, лицата, които станат свидетели на това престъпление, могат да играят решаваща роля в подкрепа на жертвата. Това може да включва например намеса в ситуацията, когато виждат извършването на престъпление, обаждане на полицията или, ако е необходимо, даване на показания в съда срещу извършителя. При някои престъпления – като в използвания в проучването пример за престъпление против околната среда – често няма нито една „жертва“, но случайните лица могат да играят важна роля при уведомяването на органите. По отношение на други видове престъпления, като онези, които засягат особено уязвима група жертви, а именно децата, ключовата роля на обществеността може да се разглежда в контекста на необходимостта от ефективни предпазни мерки за защита на децата срещу всички форми на насилие – което включва използването на физическа сила, предназначена да причини известна степен на болка или дискомфорт, макар и лека, например удряне на шамар – докато децата се намират под грижите на родителите и други лица, в съответствие с Конвенцията за правата на детето.

В съображение 63 от Директивата за правата на жертвите се признава до известна степен значението на възможността за непряко съобщаване: в него се призовава за създаването на механизъм за съобщаване от трета страна, включително от организации на гражданското общество, за да се улесни подаването на сигнали за престъпления. В този контекст в това съображение се призовава и за въвеждане на възможността за използване на комуникационни технологии като електронна поща, видеозаписи или онлайн електронни формуляри за подаване на жалби.

ТРЕВОГА ОТНОСНО ПРЕСТЪПНОСТТА И ИЗБЯГВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ

Жените избягват, в по-голяма степен от мъжете, места и ситуации, тъй като се опасяват от нападение или тормоз. Това намалява възможностите им да участват в обществения живот.

СТАНОВИЩЕ 7 НА FRA

Държавите — членки на ЕС трябва да признаят, че загрижеността за личната безопасност има отрицателно въздействие, по-конкретно върху жените. Жените често смятат, че е необходимо да се ограничават по отношение на местата, на които отиват, и това, което правят, поради заплахата от физическо и сексуално насилие и тормоз, както е показано по-горе от FRA в доклада ѝ от проучването относно насилието срещу жени. Органите, работещи в областта на превенцията на престъпността, могат да се възползват в по-голяма степен от резултатите от настоящото проучване, за да въведат мерки, с които да се гарантира равен достъп до публичните пространства, например подходи за предотвратяване на престъпността и намаляване на страха от престъпления чрез проектиране на околната среда.

Мерките на държавите — членки на ЕС, чрез които да се подобри чувството за безопасност на хората, следва да бъдат съсредоточени върху групи от населението, които се чувстват непропорционално загрижени за своята безопасност и което ги кара да избягват места и ситуации, считани за потенциално опасни. Наред с жените, това включва хора с по-ниска степен на образование, безработни лица и хора, които се борят да свързват двата края.

- ★ В ЕС-27 63 % от хората са силно или донякъде разтревожени, че някой може да злоупотребява с тяхната онлайн банкова сметка или кредитни/дебитни карти през следващите 12 месеца. Междувременно 62 % се притесняват, че техният мобилен телефон, портфейл или дамска чанта може да стане обект на кражба през следващите 12 месеца. Освен това 54 % са много или донякъде загрижени, че някой може да влезе с взлом в дома им, за да открадне или да се опита да открадне нещо. В допълнение към това 47 % са силно или донякъде обезпокоени от евентуално терористично нападение.
- ★ Някои социално-демографски характеристики са свързани с различията в степента, в която хората са засегнати от престъпления. Процентът на обезпокоените от престъпността лица е по-висок сред жените, хората с по-ниско образование, безработните и онези, които се борят да свържат двата края с доходите на домакинството. Хората, които изпитват ограничения при обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане), хората, родени извън ЕС, и онези, които считат себе си за част от етническо малцинство, също изразяват по-голяма загриженост, че могат да се сблъскат с престъпление, отколкото хората без ограничения на дейностите, хората, родени в държавите, обхванати от проучването, и онези, които не се считат за част от етническо малцинство.
- ★ Поради страх от физическо или сексуално насилие или тормоз жените активно избягват риска в по-голяма степен от мъжете в трите ситуации, изброени в проучването: избягване на места, на които наоколо няма други хора, избягване на определени улици или райони и избягване на оставането насаме с лице, което познават.
- ★ Докато 64 % от жените поне понякога избягват да посещават места, на които няма други хора, то това правят 36 % от мъжете. Избягването на определени ситуации и места е също по-обичайно сред младите хора, но има забележими различия между половете. Във възрастовата група от 16 до 29 години 83 % от жените и 58 % от мъжете избягват една или повече от трите ситуации, изброени в проучването, поради страх от нападение или тормоз.
- ★ По-конкретно, 41 % от жените поне понякога избягват да бъдат сами с лице, което познават, поради страх от нападения или тормоз, в сравнение с 25 % от мъжете.
- ★ Хората, които са били подложени на физическо насилие и/или тормоз, е по-вероятно да избягват ситуации, които считат за потенциално опасни. Например 37 % от жените в ЕС-27, които са били подложени на физическо насилие и/или тормоз, се стараят да избягват ситуации, в които смятат, че има риск от физическо или сексуално насилие или тормоз, в сравнение с 21 % от жените, които не са били подложени на физическо насилие и/или тормоз.

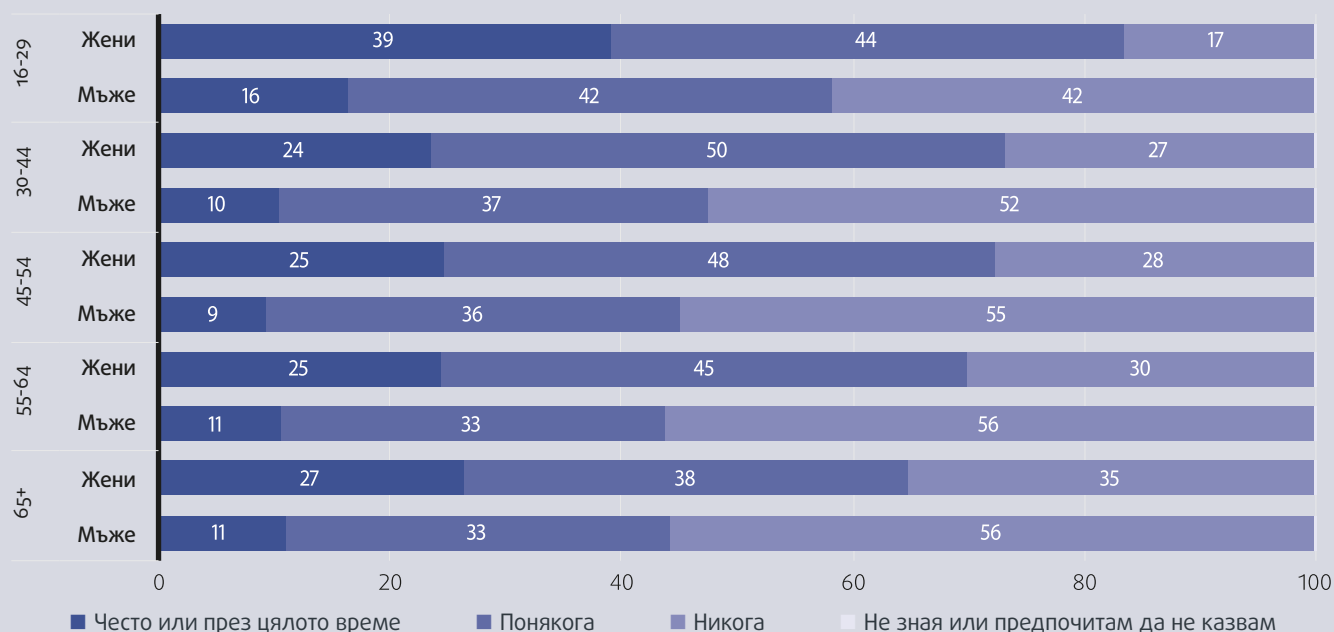
Възможността за сблъскване с престъпление оказва значително въздействие върху социалния живот, тъй като може да повлияе на избора на хората, например върху решенията, свързани с определени райони или ситуации, които да бъдат избегнати. В някои случаи заплахата, която представлява дадено престъпление, може да обхване много по-голяма група хора, отколкото онези, които са лично виктимизирани. Резултатите показват разлика между опита на жените и мъжете, както по отношение на опасенията във връзка с различни престъпления, така и по отношение, по-специално, на поведението за избягване на рискове, което се възприема от гледна точка на безопасността. Жените, и по-специално младите жени, предприемат значителни мерки за избягване на риска срещу заплахата от (по-конкретно) сексуален тормоз и сексуално насилие, която засяга непропорционално жените. Обезсърчаването на посещаването на обществени места ограничава различни основни права, по-специално правото на свобода (член 6 от Хартата) и зачитането на личния живот (член 7).

Избягването на риска може да бъде разумен отговор вследствие на опита, например преживяния от жените сексуален тормоз, както показва проучването на FRA относно насилието срещу жени. Тази констатация обаче трябва да бъде поставена в контекста на способността и равните възможности за използване на обществените пространства. Освен това по-ниските нива на избягване на риска сред мъжете също изискват внимание, като се има предвид, че при тях се наблюдават високи нива на определени видове престъпления на обществени места.

Притеснението от евентуално сблъскване с престъпление е по-голямо сред лицата с по-ниска степен на образование, безработните лица и лицата, които изпитват ограничения в обичайните си дейности (поради здравословен проблем или увреждане) или се затрудняват да свързват двата края с доходите на домакинството си. Това може да се дължи на различни фактори, сред които обитаване на райони с висока степен на престъпност, относителното въздействие на престъпленията срещу собствеността върху онези, които вече изпитват затруднения, в сравнение с лицата, които разполагат с финансовите средства, за да заменят лесно откраднатото или имат пълни застрахователни полици, както и по-ниските доходи, които ограничават средствата за осигуряване на безопасност, което се изразява например в по-нисък процент на притежаване на автомобил или невъзможност да се ползва такси, когато се излиза например късно през нощта.

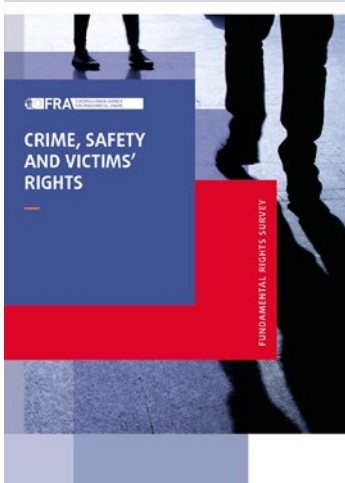
ФИГУРА 8: ИЗБЯГВАНЕ НА ЕДНА ИЛИ ПОВЕЧЕ ОТ ТРИТЕ ИЗБРОЕНИ СИТУАЦИИ ПОРАДИ СТРАХ ОТ НАПАДЕНИЯ ИЛИ ТОРМОЗ, ПРЕЗ 12-ТЕ МЕСЕЦА ПРЕДИ ПРОУЧВАНЕТО, ПО ПОЛ И ВЪЗРАСТ (ЕС-27, %) ^{а), б)}

Източник: FRA, Проучване за основните права за 2019 г.; събиране на данни в сътрудничество с CBS (Нидерландия), STIE (Люксембург) и Statistics Austria (Австрия)

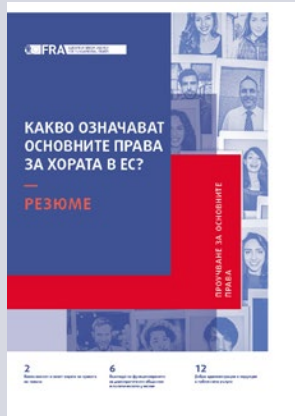
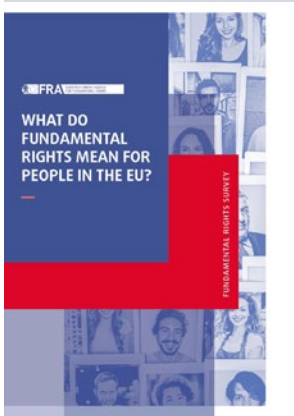
Бележки:

- а) От всички респонденти в ЕС-27 (n = 32 537); претеглени резултати.
- б) В проучването на респондентите е зададен следният въпрос: „Извършвали ли сте някое от следните действия поради страх от физическо или сексуално насилие или тормоз по което и да е време през последните 12 месеца? А) Избягване на определени улици или отиване в определени райони, Б) Избягване на места, на които няма други хора наоколо. Например паркове или паркинги, В) Избягване да се остава насаме с познато лице, което ви кара да се чувствате в опасност“. В графиката са обобщени отговорите на респондентите по трите ситуации. Ако респондентът е отговорил с „често“ или „през цялото време“ на която и да е от трите ситуации, отговорът му е представен в тази категория. Ако респондентът е отговорил на която и да е от трите ситуации с „понякога“, но не и с „често“ или „през цялото време“, отговорът му е представен по-горе като „понякога“. Респондентите, които са отговорили и на трите ситуации с „не знам“ или „предпочитам да не казвам“, са включени в категорията „Не знам или предпочитам да не казвам“.

В настоящото резюме се представят основните констатации от втория доклад на FRA относно проучването за основните права.

FRA е публикувала и други публикации, в които се представят избрани резултати от проучването. Достъп до тях може да бъде получен на [уебсайта на FRA](#).

ПОПУЛЯРАЗИРАНЕ И ЗАЩИТА НА ВАШИТЕ ОСНОВНИ ПРАВА В ЕС

В настоящото резюме се представят основните изводи от втория основен доклад на FRA, които се базират на проучването ѝ за основните права. В проучването са събрани данни от около 35 000 лица относно техния опит, възприятия и мнения по редица въпроси, които са обхванати по различен начин от правата на човека.

Вторият доклад на FRA е съсредоточен върху опита на хората като жертви на определени видове престъпления, включително насилие, тормоз и престъпления, свързани с имущество. В доклада също така се разглежда колко често тези престъпления се съобщават на полицията, доколко загрижени са хората от сблъскването с престъпления и доколко желаят да се намесят, да съобщят на полицията или, ако бъдат помолени, да дадат показания в съда в определени ситуации.

В представените резултати се предлагат данните от първото проучване на престъпността в целия ЕС относно опита на населението по отношение на виктимизацията, свързана с престъпления, които могат да се използват при изготвянето на политики и законодателство на европейско и национално равнище относно жертвите на престъпления.

Жертви

Достъп до правосъдие

Информационно общество

Харта на основните права на Европейския съюз

FRA – АГЕНЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Виена – Австрия

Тел. +43 158030-0 – Факс +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

twitter.com/EURightsAgency

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Служба за публикации
на Европейския съюз